

РЕЦЕНЗИЯ

относно конкурса за „доцент“ в област на висше образование: 3. „Социални, икономични и правни науки“, професионално направление: 3.8. Икономика, научната специалност: Икономика и управление (селско стопанство), обявен в ДВ бр. 99/21.11.2025 год. с кандидат главен асистент д-р Крум Христов Христов от Катедра Икономика, Факултет Икономика, Аграрен Университет – Пловдив.

Рецензент: проф. д-р Виолета Динкова Дириманова, Аграрен Университет – Пловдив в област на висше образование: 3. „Социални, икономични и правни науки“, професионално направление: 3.8. Икономика, научната специалност: Организация и управление на производството (селско стопанство и подотрасли) назначена за член на научното жури със заповед № РД - 16-134/26.01.2026 год. на Ректора на Аграрен университет.

1. Общи данни за кариерното и тематичното развитие на кандидата

От приложените документи за конкурса и от автобиографията се удостоверява, че гл. ас. д-р Крум Христов притежава образователна степен бакалавър със специалност „Аграрна икономика“ през периода 2000-2004 година и магистърски степени в специалностите „Мениджмънт на агробизнес организациите“ през 2006 г. и „Счетоводство и контрол“ през 2007 г., които всички са придобити в Аграрен Университет – Пловдив. В периода 2015-2018 г., кандидатът разработва докторат и го защитава в професионално направление 3.8 Икономика. В своето си развитие, гл. ас. д-р Христов продължава да се развива и участва в два сертифицирани семинара. Единият е свързан с политиките за социалното осигуряване и намаляване на бедността в развиващите се страни придобит в Международен център към Министерство на търговията на Китай през 2019 г., а другият е свързан с прецизното земеделие придобит в Технологичен университет - Талин, Естония през 2022 г.

Професионалният си път, д-р Христов започва през 2007 г. като експерт в Дирекция „Агростатистика“ в Министерство на земеделието и храните, гр. София. Година по-късно, става част от екипа на Фондация „Земята – източник на доходи“ в гр. Пловдив, която е неправителствена организация с обществена полза. Във Фондацията, той обучава и активно консултира дребните земеделски

производители по Програма за развитие на селските райони. В момента, д-р Христов е член на управителният съвет на Фондацията „Земята – източник на доходи“. От 2010 г. е преподавател в катедра „Икономика“ към Аграрен университет – Пловдив. В катедрата извежда учебни занятия по различни дисциплини свързани с развитие на селските райони, световно аграрно стопанство, разработване и управление на проекти, оценка на проекти, аграрна икономика и др. Кандидатът също ежегодно извежда лекции и упражнения на входящите Еразъм + студенти на английски език.

Д-р Христов е участвал в 24 български и международни конференции и в научно – изследователски проекти, като резултатите от тези проекти са публикувани в научни статии.

2. Общо описание на представените материали.

В конкурса за „доцент“ гл. ас. д-р Крум Христов Христов участва с обща продукция от 23 труда, групирани по следния начин:

- ❖ *Научни-публикации по номенклатурната специалност – 23 броя, от тях:*
 - *Публикации, свързани с докторската дисертация – 4 броя, които не подлежат на разглеждане;*
 - *Публикации с импакт фактор – 10 броя*
 - *Публикации в рецензирани и реферирани научни списания – 7 броя;*
 - *Публикации в сборници от конференции – 2 броя;*

Личното участие на гл. ас д-р Крум Христов Христов в посочените 19 труда се илюстрира с факта, че 2 са самостоятелни, в 2 - е първи, в 6 - е втори, а в останалите 9 - е трети и следващ автор.

- ❖ *Учебници – няма*
- ❖ *Учебни ръководства – няма*

За изготвяне на рецензията подлежат на анализ **19 броя статии и една монография.**

Монографията свързана с конкурса за „доцент“ представлява хабилитационен труд на тема „Влияние на структурните промени в аграрния сектор върху развитието на селските райони в България“. Също така е публикувана **книга на базата на защитен дисертационен труд**, която не

подлежи на повторен анализ като дисертационен труд, но допринася за цялостния научен профил на кандидата.

3. Основни направления в изследователската работа на кандидата. Демонстрирани умения или заложби за ръководене на научни изследвания (ръководство на проекти, привлечено външно финансиране и др.).

Научно-изследователската дейност на гл. ас. д-р Крум Христов включва проучвания в няколко направления:

- Обща селскостопанска политика (ОСП) и развитие на селските райони;
- Ролята на малките земеделски стопанства в българското земеделие;
- Конкуентост на българското селско стопанство;
- Структурни промени в аграрния сектор.

Темите на научните разработки са актуални. Изследванията са задълбочени и са в областта на научното направление на конкурса. Използваните методи са съвременни. Това са предпоставки, които определят получаването на точни и убедителни резултати.

Гл. ас. д-р Крум Христов участва в 3 международни проекта и 1 национален проект:

- Университетски алианс UNIGreen (2023-2026) - Erasmus+;
- "CUPAGIS" (2018-2022) финансиран от Erasmus+ KA2;
- "NICOPA" (2018-2022) финансиран от Erasmus+ KA2;
- „Иновационните модели за повишаване на конкурентоспособността на земеделските стопанства в България (АГРОИН)“ - един национален проект финансиран от Фонд „Научни изследвания“ (2018 – 2020).

4. Оценка на педагогическата подготовка и дейност на кандидата. Ролята му за обучението на млади научни кадри.

Д-р Крум Христов има 15 години преподавателски опит в Аграрен университет – Пловдив. Той обучава студенти в ОКС „бакалавър“ и ОКС „магистър“. Преподаваните от него дисциплини са: „Развитие на селските райони“, „Световно аграрно стопанство“, „Разработване и управление на проекти“, „Аграрна политика“, „Аграрна икономика“, „Икономико-математическо моделиране“, „Регионална икономика“ и други. Голяма част от изведените

дисциплини се преподават и на Еразъм студенти.

Преподавателската му дейност представлява съвкупност от дейности, свързани с обучението и подготовката на студентите, при които се прилагат съвременни методи на преподаване. Той използва интерактивни форми на обучение с практическа и научна насоченост, а учебното съдържание е актуално и съобразено с изискванията на съвременното висше образование.

Крум Христов участва активно в академичното наставничество на студентите, както и в кандидатстудентската капания на университета и в различни образователни инициативи и програми. Неговата аудиторна и извън аудиторна заетост средно годишно е 1114 часа. Активно и успешно работи и с младите хора в университета. Свидетелство за това е научното ръководство на 24 дипломанти, които успешно са защитили своите дипломни работи. Всичко това е отлична атестация за неговият професионализъм и умения да мотивира студентите да продължават да се развиват професионално в областта на икономиката.

5. Значимост на получените резултати, доказана с цитирания, публикации в престижни списания, награди, членство в международни и национални научни органи и др.

Гл. ас. д-р Христов е представил справка за общо пет цитирания в научни публикации в списания, реферирани и индексирани в световните бази данни като Scopus and Web of Science. От тези публикации, три са цитирани в списания с Q2, а две в списания с Q3.

Тези цитирания се отнасят до две от неговите научни публикации, публикувани в рецензирани международни списания. Фактът, че неговите изследвания са цитирани в международно признати списания, индексирани в световни бази данни, свидетелства за научната значимост и съвременната актуалност на неговите изследвания, както и за прилагането и по-нататъшното развитие на получените научни резултати от други учени в международната научна общност.

6. Значимост на приносите за науката и практиката. Мотивиран отговор на въпроса доколко кандидатът има ясно очертан профил на научноизследователската работа.

Научно-изследователската дейност на гл. ас. д-р Крум Христов има научно-

теоретичен и научно-приложни характер в съответните направления. Направените от него научни публикации са разнообразни и обхващат различни тематики.

Предложената монография за рецензиране обобщава голяма част от научните резултати на гл. ас. д-р Крум Христов за периода 2008-2025 г. Основната тема е свързана с влияние на структурните промени в аграрния сектор върху развитието на селските райони в България. В нея е разгледана въздействието на динамичните промени, през които преминава аграрният сектор в България върху развитието на селските райони у нас. В контекста са показани и анализирани основните глобални предизвикателства като климатичните промени и демографските процеси влияещи върху реструктурирането на земеделието, както и политиките на ЕС насърчаващи новите модели на стопанисване и устойчиво развитие на сектора. В монографията разглежда механизмите за балансирано регионално развитие и подчертава необходимостта от целенасочени адаптационни мерки. Практическата стойност на изследването в монографията се изразява в предложения за ефективното прилагане на инструментите на ОСП в българското земеделие и селските райони и дава препоръки за подобряване на институционалната среда на семейните фермери, засилване на тяхната подкрепа и подобряване на социално-икономическите условия на живот и бизнес.

• Теоретично-методологични приноси

В предложените научни трудове от д-р Христов, теоретико-методологичен аспект могат да се открият следните приноси в четирите направления:

- В направление „Общата селскостопанска политика и развитие на селските райони“ е извършен е критичен анализ на ОСП след приемането на България в ЕС, направен е задълбочен анализ на въздействието на Първи и Втори стълб на ОСП върху развитието на селските райони в държавите членки на ЕС, включително България. На база проучване на литературата е изведена методика, свързана с разпределението на директните плащания по групи стопанства и сектори и също е разработена и адаптирана методическа рамка, насочена към оценката на отношението на фермерите към ОСП и нейното влияние в сектора.
- В направление „Ролята на малките земеделски стопанства в българското земеделие“ е направен критичен анализ на определенията за термина „малки стопанства“ и е изведена собствена дефиниция. Също така са очертани

основните предизвикателства пред дребните земеделски производители във връзка с прилагането на ОСП.

- В направление „*Конкурентоспособност на българското селско стопанство*” е изведена и адаптирана методическа рамка за изследване на конкурентоспособността на аграрния сектор и на отделни негови подотрасли. Задълбочено е направено проучване на основните фактори за повишаване на конкурентоспособността при производството на слънчоглед.
- В последното направление „*Структурни промени в аграрния сектор*” е проследена връзката между структурната трансформация и развитието на селските райони, разработена методика за изследване на структурните и секторните изменения в земеделието и са идентифицирани и класифицирани различни типове семейни стопанства.

- **Научно-приложни приноси**

Научно-приложните приноси са ясно представени и анализирани от кандидата. В направление **ОСП и развитие на селските райони** са дефинирани различни модели за по-балансирано регионално развитие и подкрепа на селските райони и са направени ясни препоръки, свързани с прилагането на ОСП на национално ниво, като фокус е поставен върху по-справедливото, целенасочено и балансирано подпомагане по групи стопанства и сектори. В направление **ролята на малките земеделски стопанства в българското земеделие** е направен критичният анализ на последиците от ограничения достъп за финансиране на малките стопанства и са предложени възможните решения като подобряване институционалната среда, препоръки за промени в процедурите за подобряване на достъпа и възможности за финансиране на малките полупазарни стопанства. В третото направление **конкурентоспособност в аграрния сектор** са анализирани три групи коефициенти, отразяващи нивото на конкурентоспособност при производството на слънчоглед и са направени препоръки, насочени към повишаване на добавената стойност на това производство. В последното направление са оценени **структурни промени в аграрния сектор**, предложени са модели за подкрепа на семейните стопанства и са изведени стратегии за балансирано регионално развитие.

Справката за приносите на д-р Христов добре отразява основните положителни страни на творчеството. Той показва, че в неговата

научноизследователска работа умее да прилага подходящи теоретични и методични подходи и инструментариум, да анализира икономическите и управленчески въпроси в аграрният сектор, да систематизира резултатите от изследванията и да предлага рационални и обосновани решения с ясна научна и практико-приложна стойност.

7. Критични бележки и препоръки

Нямам критични бележки към представените материали по конкурса за „доцент“. Към бъдещата работа на гл. ас. д-р Крум Христов бих искала да препоръчам да разработи учебни пособия за студентите по изведените от него дисциплини и да продължи да публикува резултатите от проекти в които участва в списания с импакт фактор.

8. Лични впечатления и становище на рецензента

Крум Христов познавам лично още като студент и в последствие и като мой колега в катедра Икономика. Работата ми с него винаги е била удоволствие заради неговата коректност, всеотдайност и професионализъм. Според мен, гл. ас. д-р Христов притежава качества, които го характеризират като един изграден учен - отговорен, целеустремен и прецизен в работата. Това е предпоставка за неговото успешно развитие в бъдеще.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на направения анализ на педагогическата, научната и научно-приложната дейност на кандидата считам, че гл. ас д-р Крум Христов Христов отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и Правилника за неговото приложение на Аграрния университет – Пловдив.

Гл. ас д-р Крум Христов представя научна продукция, която по своя обем, тематичната насоченост и качеството на научните и приложните приноси обогатява теоретичните знания и подпомага практиката в областта на икономиката и управлението в селското стопанство. Професионалните му знания, умения и лични качества показва, че той е много добър преподавател и изследовател.

Всичко това ми дава основание да оценя по достойнство цялостната му дейност и да препоръчам на почитаемото жури да гласува **ПОЛОЖИТЕЛНО**, а Факултетният съвет на Факултета по Икономика при Аграрен университет –

Пловдив да избере **гл. ас д-р Крум Христов Христов** за заемане на академичната длъжност „**доцент**“ по научната специалност **Икономика и управление (селско стопанство)**).

Дата: 12.02.2026 г.

Гр. Пловдив

РЕЦЕНЗЕНТ:.....

(проф. д-р Виолета Дириманова)